

**ЄВРОПЕЙСЬКІ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ І БЕЗПЕЧНОСТІ ПРОДУКТІВ
ХАРЧУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВНІ ВИМОГИ ДО УКРАЇНСЬКИХ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ**

Слюсарева Л. В.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Існуючі раніше системи оцінки якості та безпечності продукції, які проводилися на основі аналізу вже готової продукції, перестали відповідати вимогам часу. Адже встановлення якісних показників за такою системою не дає відповіді на багато запитань. Так, наприклад, залишається не достатньо дослідженим, в яких умовах вирощувалася продукція, яким чином проводилася післязбиральна доробка, в якому стані знаходилася техніка, наскільки кваліфіковані працівники здійснювали вирощування чи захист культури, тощо. Ці параметри, як правило, неможливо визначити у вирощеній продукції. А тому найбільш логічним способом встановлення рівня безпечності продукції є сертифікація технології вирощування тієї чи іншої культури землеробства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складність і комплексність проблем адаптації вітчизняного аграрного сектору економіки до умов ЄС привертають увагу науковців. Помітний внесок у розробку методологічних і методичних питань цих аспектів проблеми зробили: І. Бураковський, А. Гончарук, С. Дем'яненко, В. Забігайло, С. Зоря, С. Кваша, І. Корбу, В. Медведєв, В. П'ятницький, В. Сіденко, М. Черевко та ін. Проте у зв'язку з активізацією питань щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, потребує подальшого дослідження проблема гармонізації національних стандартів якості сільськогосподарської продукції до вимог Європейського Союзу.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування необхідності застосування загальноєвропейської системи сертифікації EurepGAP для сільськогосподарської продукції, використання якої надасть змогу сільськогосподарському товаровиробнику отримати ряд вагомих конкурентних переваг, що підвищать соціально-економічну ефективність діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світові тенденції безпеки продуктів харчування вимагають посиленої уваги не лише до якості кінцевого продукту, але і до всього технологічного циклу, що, в свою чергу, потребує значного ступеня прозорості при вирощуванні продукції. Загальноєвропейською системою сертифікації як якості кінцевого продукту, так і технології вирощування є сертифікація EurepGAP.

Сертифікація за даним стандартом полегшує доступ виробників до європейського ринку, їх продукція отримує переваги при реалізації через систему міжнародних супермаркетів. Наразі понад 40000 виробників із 70 країн світу сертифіковано стандартом EurepGAP. Найбільше їх в Італії — близько 7000. На другому місці Німеччина — майже 6000 господарств. Близько 5000 сертифікатів має Голландія. Активізується сертифікація за даним стандартом у сусідніх країнах, зокрема в Польщі.

До торговельних мереж, які вимагають сертифікат EurepGAP, належать такі всесвітньо відомі супермаркети й компанії, як Ahold, TSN, Superunie, Lidl, Aldi, McDonalds, Sainsbury, Tesco, Fozzy, METRO та інші. Нині європейські мережі супермаркетів, які працюють в Україні, не вимагають сертифіката EurepGAP. Однак, враховуючи зарубіжний досвід розвитку ринку сільськогосподарської продукції, можна спрогнозувати зростання конкуренції за ринки збуту вже в найближчі роки. Передбачається, що реалізація продукції через систему супермаркетів стане важливим, а в деяких господарствах — основним каналом збуту. Тому сертифікація її за стандартом EurepGAP буде вагомим чинником у конкурентному протистоянні. Конкуренцію загострить також вступ України до СОТ, у цьому

разі багатьом виробникам сертифікацію за стандартом EurepGAP взагалі доведеться проходити в «авральному» режимі. Як свідчить практика, в наших сільськогосподарських підприємствах через недоробки виникне чимало проблем із сертифікацією. Саме тому підготовку господарства до сертифікації необхідно починати вже тепер, оскільки навіть потужним виробникам ліквідувати та виправити всі слабкі позиції протягом одного сезону буде досить складно.

Таким чином, процедура сертифікації продукції за стандартом EurepGAP передбачає: загальну підготовку господарства відповідно до наявної вимоги; консультативну підготовку відповідними фахівцями; незалежну інспекцію сертифікуючою організацією.

До основних документів, які регулюють діяльність запропонованої системи належать: «Загальні норми» і «Контрольні точки та критерії відповідності», з них виробник може дізнатися про основні вимоги, виконавши які, можна отримати сертифікат та «Контрольна таблиця», згідно з якою сільськогосподарський виробник може здійснити самоінспекцію.

Загалом, EurepGAP має модульну структуру. Тобто критичні точки контролю згруповано в спеціальні тематичні модулі. Всього стандарти мають дев'ять модулів.

Модуль 1. «Контрольні пункти для господарства в цілому»;

Модуль 2. «Контрольні точки для сертифікації культур у цілому»;

Модуль 3. «Контрольні точки для сертифікації культур у разі комбайнового збирання»;

Модуль 4. «Контрольні точки сертифікації фруктів і овочів»;

Модулі 5 — 9. «Контрольні точки для сертифікації тваринництва».

Для будь-якого господарства, що бажає одержати сертифікат, обов'язковими є модулі 1 та 2. А вже залежно від спеціалізації, виробник обирає інші модулі: від 3 до 9.

Кожний модуль складається з критичних точок контролю, відповіді до яких і проводять експертну оцінку. Існують такі контрольні точки: обов'язкові до виконання (невідповідність хоча б однієї із них унеможливило б отримання сертифіката); другорядні (відповідність має становити не менше 95%); рекомендовані (необов'язкові до виконання, але значної частини з них дотримуються автоматично в разі відповідності обов'язкових і другорядних точок).

Процедура отримання сертифікату наступна: сільськогосподарський виробник заздалегідь (не менше ніж за три місяці до початку збирання продукції) звертається в інспекційний орган із заявкою, у якій зазначає: яку культуру сертифікують; заплановану післязбиральну доробку; країну, де буде реалізовано продукцію; які ділянки (поля) не підлягають сертифікації.

Обов'язковою умовою сертифікації є повне документування виробничого процесу. На момент інспекції, яку здійснюють за тиждень до збирання врожаю, документацію належить вести не менше трьох місяців (для першої сертифікації). Зазвичай, сільськогосподарському виробнику самому дуже складно підготувати господарство до інспекції, тому він звертається по допомогу до консультантів, які добре обізнані з технологією підготовки господарства до сертифікації і самі мають відповідну підготовку. За першого звернення до інспекційного органу або консультанта сільськогосподарський виробник отримує потрібну форму для самоінспекції і вже самостійно може оцінити можливість одержання сертифіката. Виробник також має право сертифікувати частину продукції, наприклад лише з конкретного поля. Однак у цьому разі йому треба довести, що ця частина продукції була чітко відмежована від решти врожаю. Якщо буде виявлено невідповідність тим чи іншим вимогам, сільськогосподарський виробник зобов'язаний їх ліквідувати, і лише після цього він матиме можливість отримати сертифікат.

Упровадження такої системи передусім вигідне споживачам. Окрім гарантії безпечності продукції, яку купують клієнти, в разі надходження скарг від них на якість завжди можна простежити шлях, який пройшла продукція до того, як потрапити на полиці супермаркету. Визначають етап, на якому було допущено помилки, і відповідальність покладають на плечі тих, хто їх припустився.

Висновки. Таким чином, сертифікат EurepGAP насамперед буде підтвердженням високого рівня аграрного виробництва. Він забезпечуватиме ряд вагомих переваг як для сільськогосподарського виробника, так і для продукції, що ним виробляється. До цих переваг, на нашу думку, належать наступні:

Упевненість Замовників: замовники продукції (торговельні мережі, переробні підприємства, пункти громадського харчування) впевнені в якості і безпечності отримуваної продукції. Це вірний шлях до довготривалого співробітництва.

Впевненість Споживачів в якості та безпечності сільгосппродукції сприятиме зростанню довіри до виробників та підприємств роздрібною торгівлі, що позитивно відобразиться на розвитку даного сегменту ринку.

Управління Ризиками: зменшує можливість забруднення продукції. Сприяє охороні навколишнього середовища, покращанню виробничої гігієни й санітарії.

Відповідальність Керівництва: дозволяє Керівництву демонструвати свою відданість виробництву і постачанню безпечної продукції, а також створенню робочого середовища, сприятливого для виробництва та постачання безпечної продукції.

Ефективність Взаємодії: система управління безпекою продуктів харчування дозволяє оптимізувати взаємовідносини між організаціями харчової галузі, замовниками і контролюючими органами.

Реєстрація: впровадження системи реєстрації полегшує спілкування з контролюючими органами, сприяє підвищенню ефективності контролю виробництва.

Захист з боку законодавства: в більшості країн світу, в харчовій галузі, Система EurepGAP вважається найефективнішим інструментом управління виробництвом і постачанням безпечної продукції. Отже, впровадження Системи управління безпекою продукції значно підвищить довіру до товаровиробника.

Сумісність з іншими Системами Менеджменту якості: Система EurepGAP сумісна з іншими Системами Менеджменту якості, наприклад BRC, IFS, ISO 9001:2000. Вона не претендує на функції Державного Стандарту і не вступає в протиріччя з національним законодавством.

Вихід на європейський ринок: переважна більшість європейських торговельних мереж працює зі стандартом EurepGAP, що унеможливує вихід на ринок Європи несертифікованої продукції і одночасно сприяє проникненню продукції, сертифікованої даною Системою.

Комерційні вигоди: сертифікація EurepGAP є сильною конкурентною перевагою підприємства, яке прагне задовольнити вимоги Замовника і відповідати очікуванням Споживачів на внутрішньому і зовнішньому ринках. Продукція, сертифікована даним стандартом, є безпечною для споживання, а тому матиме більший попит, що значно полегшить збут.

Конкурентні переваги: вступ України до СОТ відкриває кордони для імпоротної продукції, переважна частина якої вже є сертифікованою. Це призведе до загострення конкуренції, а тому сертифікат EurepGAP є вагомим елементом в конкурентній боротьбі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боженко М.І. Управління якістю, основи стандартизації та сертифікації продукції. [навч. посіб.] / Боженко М.І., Гута О.Й. – Львів, 2001. – 176с. — *Бібліогр.: арк. 176.*
2. Бондаренко В. М'ясна промисловість: чи такі страшні СОТ та сертифікація? / Бондаренко В. // Агросектор – 2008. - №1. – С. 12 – 15. — *Бібліогр.: в кінці ст.*

3. Ринок продовольства України в аспектах СОТ/ [Долішній М.І., Топіха В.І., Булюк В.В., Романова В.А.] – Миколаїв: МДАУ, 2006. – 221с. - *Бібліогр.*: С. 220-221.
4. Царенко О.М. Управління якістю агропромислової продукції: [навч. посібник] / Царенко О.М., Руденко В.П. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006 – 431с. — *Бібліогр.*: С.428-431.
5. Якубчак О. Світова якість: як її досягають, або що таке «НАССР»? / Якубчак О., Мельничук С., Звон А., Дейнеко О. // Агросектор – 2005. - №6. – С. 10 – 11. — *Бібліогр.*: в кінці ст.

УДК 338.439 : 339.9

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ТА БЕЗПЕЧНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ Лучишина К. Л.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Вступ України до СОТ зумовив необхідність впровадження у вітчизняну економіку визнаних європейським ринком систем управління якістю та безпечністю продовольчих товарів як важливого та необхідного чинника євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципи, методи та міжнародні підходи до управління якістю розглядаються у роботах вітчизняних науковців П.Я. Калити, Л.С. Кириченко, Ю.І. Койфмана, Т.Г. Ровенчак, С.К. Фомічова, М.І. Царенко, О.М. Шаповала та інших. Враховуючи те, що для більшості підприємств, а особливо аграрних, системне управління якістю та безпечністю продукції майже відсутнє, тому доцільним буде визначення основних засад використання зарубіжного досвіду щодо впровадження цих систем на виробництві (у житті).

Формулювання цілей статті. Формування системного управління якістю у розвинених європейських країнах відбувалося протягом багатьох десятиріч. Перед нашою країною постало питання реформування вітчизняної системи до європейської за лічені роки, в іншому випадку, втрачимо можливість зайняти частку світового продовольчого ринку через високий рівень конкуренції. Особливої важливості набуває питання формування основних концептуальних засад та механізму адаптації так, щоб це не було “руйнуванням існуючої системи, не побудувавши нової”. Для цього корисним буде розглянути досвід процесу становлення системи управління у розвинених країнах, визначити пріоритетні напрямки, перейняти досягнення та звернути увагу на прорахунки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо три концепції менеджменту якості, визнані у світі як основні: американську, японську, європейську. Узагальнення досвіду їх функціонування дають підстави стверджувати, що зазначені системи менеджменту не мають принципової різниці, однак у кожній із зазначених систем механізм їх функціонування та вхідні параметри (об’єкт) мають значні відмінності.

У 1940-1950 рр. американське виробництво було спрямоване на прискорення збільшення обсягів виробництва для задоволення наростаючих потреб суспільства. На рівень якості продукції не звертали належної уваги ні виробники, ні споживачі. Для американських виробників продовольства якість була лише фактором зменшення витрат, а не задоволення споживачьких потреб. Незабаром серйозною проблемою для керівників підприємств стало збільшення кількості бракованої продукції та незапланованих витрат на усунення та зменшення дефектів.

Рейтинг американських виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках почав неспинно падати та супроводжувався колосальним зниженням попиту на продукцію, втратою значної частини ринку.

З метою захисту національних товаровиробників американський уряд розробив систему протекціоністських заходів та відповідної митної політики, яка захищала американську продукцію від імпортованої. Однак, незважаючи на державну комплексну